

Maatschappelijk verantwoord beleggen- & betrokkenheidsbeleid

Vastgesteld: algemeen bestuur (19 december 2025)

Inhoud

1. Introductie.....	4
2.1 Betrokken partijen	5
2.2 Uitvoering	5
3. Overtuigingen, thema's en aandachtspunten.....	6
3.1 Missie/visie en beleggingsbeginselen	6
3.3 Normen en standaarden verantwoord beleggen	6
3.4 Wetgeving	7
3.5 Thema Gezondheid en Welzijn	7
3.6 Thema klimaat en duurzame energie.....	8
3.7 Aandachtspunt beheer duurzaamheidsrisico's.....	8
3.8 Aandachtspunt biodiversiteit.....	9
4. Instrumenten MVB.....	10
4.1 Uitsluitingen	10
4.2 ESG-integratie en 'best in class'	10
4.3 Betrokkenheidsbeleid.....	11
4.3.1 Stemgedrag	11
4.3.2 Dialoog of engagement.....	11
4.4 Positieve impact.....	12
5. Implementatie MVB	13
5.1 Aandelen	13
5.2 Bedrijfsobligaties investment grade	13
5.3 High yield bedrijfsobligaties.....	13
5.4 Emerging market debt.....	13
5.5 Green bonds	14
5.6 Niet-genoteerd onroerend goed	14
5.7 Private markets en Direct lending	14
5.8 Nederlandse woninghypotheken.....	15
5.9 Liquiditeiten	15
6. Communicatie en verantwoording	16
6.1 Wetgeving	16
6.2 Thema klimaat en duurzame energie.....	16
6.3 Uitsluitingen Conflictgebieden	17
6.4 Stemgedrag	17

6.5 Dialoog	17
6.7 Positieve Impact.....	17
7. Planning 2026	18
Bijlage I: ESG-ratingsystematiek	19
Bijlage II: Stembeleid	20
Bijlage II: Engagementbeleid	22
Bijlage III: Landenbeleid	23
Achtergrond en doelstelling	23
Uitgangspunten van het landenbeleid	23
Implementatie	24
Landenbeleid en omgang met mensenrechtenschendingen en conflictgebieden	24
Monitoring en verantwoording	24
Bijlage IV: Toelichting thema Biodiversiteit.....	24
Bijlage V: Risicobeheer duurzaamheidsrisico.....	28
Bijlage VII: Keuzes inzake verklaring belangrijke ongunstige effecten.....	29

1. Introductie

Stichting Pensioenfonds voor Personeelsdiensten (StiPP) is zich bewust van de invloed die ons handelen heeft op de samenleving en het milieu. Deelnemers van StiPP vinden het belangrijk dat het fonds hierbij niet alleen oog hebben voor financieel rendement, maar ook een maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen. StiPP hecht daarom veel waarde aan de wensen en verwachtingen van haar deelnemers en neemt die actief mee bij het vormgeven van het beleid.

StiPP belegt het vermogen al geruime tijd op maatschappelijk verantwoorde wijze, waarbij wij de risico's voor de waarde van de beleggingen beperken en, waar mogelijk, een positieve bijdrage leveren aan de maatschappij.

Hoe we dit doen hebben we vastgelegd in dit Maatschappelijk Verantwoord Beleggen- & Betrokkenheidsbeleid (MVB-beleid). Maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) vormt een integraal element van het beleggingsbeleid van het pensioenfonds. Dit uitgangspunt is vastgelegd in de investment beliefs van ons strategische beleggingsbeleid als ook in onze verklaring beleggingsbeginselen.

StiPP heeft als primaire doelstelling om binnen de werkingssfeer van de verplicht gestelde pensioenregeling te voorzien in een oudedagsvoorziening voor de werknemers (uitzendkrachten en gedetacheerden) in de uitzendbranche.

De doelen van ons beleggingsbeleid zijn het behalen van (1) een passend langetermijnrendement ten behoeve van onze (gewezen) deelnemers en (2) tegelijkertijd het zekerstellen van de nominale pensioenuitkering voor de oudere (gewezen) deelnemers. Onze visie is dat maatschappelijk verantwoord beleggen op positieve wijze kan bijdragen aan haar langetermijndoelstelling en dat dit onderdeel is van onze fiduciaire taak. Onze beleidskeuzes zijn gebaseerd op de input van de betrokkenen bij en verantwoordelijken van het fonds ('stakeholders'), te weten het bestuur, de deelnemers en gepensioneerden en het verantwoordingsorgaan.

De grondslagen van ons MVB-beleid worden gestuurd door de Global compact-criteria van de Verenigde Naties en de OESO-richtlijnen voor ondernemingen, waarop zowel ons uitsluitingsbeleid, de dialogen die we voeren (engagement) als ons (aandelen)stembeleid is gebaseerd. Dit vormt de basis van ons MVB-beleid, dat verder is aangevuld met uitsluitingscriteria ten aanzien van controversiële wapens, tabak en betrokkenheid bij kinderarbeid en olieproductie uit teerzanden.

In aanvulling op bovenstaande beleidsuitgangspunten beoogt StiPP een hoger ambitieniveau na te streven, mede op basis van de uitkomsten van het in 2019 en 2022 uitgevoerde risicobereidheidsonderzoek onder StiPP-deelnemers. Daarbij krijgen de volgende beleidsuitgangspunten en doelstellingen extra aandacht:

1. De introductie van sustainable development goals (SDG's) van de Verenigde Naties, c.q. duurzame energie en klimaat (nrs. 7 & 13) en gezondheid en welzijn (nr. 3).
2. Een zwaarder gewicht van ESG-ratings in de benchmarkkeuze en portefeuilleconstructie, volgens 'best in class'-principes.
3. Een streefwaarde van 20% green bonds in de subportefeuille staatsobligaties.
4. De mogelijkheid van impactbeleggingen.
5. Het thema klimaat en duurzame energie.

De beleidsuitgangspunten en doelstellingen worden in 2026 herijkt en mogelijk herzien. Wij zullen ook de mogelijkheid onderzoeken de doelstellingen te concretiseren middels KPI's, zodat deze gemonitord kunnen worden aan de hand van een MVB-dashboard.

In dit beleidsdocument worden de volgende onderwerpen toegelicht:

- In hoofdstuk 2 wordt de governance van het MVB-beleid toegelicht. Hoe komt dit beleid tot stand en hoe wordt toegezien op de uitvoering en verdere ontwikkeling?
- In hoofdstuk 3 worden onze missie, visie en overtuigingen op MVB toegelicht en welke thema's wij prioriteit geven.
- In hoofdstuk 4 worden de verschillende instrumenten toegelicht die wij gebruiken en op welke instrumenten wij verder onderzoek doen: uitsluiting, betrokkenheidsbeleid (stembeleid en dialoog) en positieve impact.
- In hoofdstuk 5 wordt voor de beleggingen toegelicht op welke wijze MVB wordt geïmplementeerd, aangezien het per beleggingscategorie verschilt welke instrumenten (kunne)n worden ingezet.
- In hoofdstuk 6 wordt toegelicht op welke wijze wij over MVB communiceren aan onze stakeholders.
- In hoofdstuk 7 wordt toegelicht welke initiatieven wij de komende drie jaar zullen ontplooiën om ons MVB-beleid en de implementatie ervan verder te ontwikkelen.

2. Governance

In dit hoofdstuk wordt de governance van het MVB-beleid beschreven. Hoe komt dit beleid tot stand en hoe wordt toegezien op de uitvoering en verdere ontwikkeling van dit beleid?

2.1 Betrokken partijen

Het bestuur van StiPP evalueert het MVB-beleid minimaal iedere drie jaar. Aan de hand van deze evaluatie bepalen we of het beleid en voorgenomen ontwikkelingen aansluiten bij de verwachting en ambities van de stakeholders of dat aanscherping wenselijk is. Hierbij baseert het bestuur zich tevens op de input verkregen van de deelnemers en gepensioneerden als ook van het verantwoordingsorgaan (VO). Gelet op het feit dat de ontwikkelingen gerelateerd aan MVB-beleid relatief snel gaan, zullen we tenminste jaarlijks beoordelen of deze ontwikkelingen aanleiding geven voor tussentijdse aanpassingen.

Deelnemers en gepensioneerden: Draagvlak voor het MVB-beleid wordt steeds belangrijker. Daarom zullen we minstens iedere drie jaar de mening van de deelnemer over MVB onderzoeken, aan de hand van een deelnemersonderzoek of een representatief deelnemerspanel.

Bestuur: Het bestuur heeft een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het MVB-beleid en de uitvoering hiervan. Gezien de ambities van het fonds heeft een bestuurslid de verantwoordelijkheid gekregen om de voortgang hiervan te bewaken. Er zal minimaal twee keer per jaar over het MVB-beleid en de implementatie daarvan in bestuursverband worden gesproken.

Fiduciaire beheerder: De fiduciaire beheerder van het fonds adviseert StiPP over het MVB-beleid, en organiseert en faciliteert de uitvoering hiervan. Ook rapporteert de fiduciaire beheerder over de implementatie van het MVB-beleid aan het pensioenfonds.

Verantwoordingsorgaan: Er wordt minimaal één keer per jaar dialoog gevoerd met het verantwoordingsorgaan van het fonds, zowel ten aanzien van het gekozen beleid (adviesrecht) als ten aanzien van de uitvoering van het beleid (het afleggen van verantwoording).

2.2 Uitvoering

De implementatie van het MVB-beleid is binnen het bestuur gedelegeerd aan het uitvoerend bestuur (UB) conform de beleggingscyclus en het bestuursreglement van het pensioenfonds. De beleggingscategorieën worden omschreven in investment cases die worden vastgesteld door het bestuur. Een investment case bevat onder andere de relevante marktbenchmark, de belangrijkste risico's van de categorie en implementatiecriteria. MVB is een integraal onderdeel van de risicobeoordeling, de managerselectie- en monitoringsprocessen en de daarbij passende benchmarkkeuze. Zowel de categorie als de invulling wordt periodiek geëvalueerd. Hieronder valt ook MVB.

Het UB beoordeelt op welke wijze de instrumenten zoals omschreven in hoofdstuk 4, worden geïmplementeerd in de beleggingsportefeuilles en -categorieën (hoofdstuk 5). Het UB rapporteert aan het algemeen bestuur over de voortgang en behaalde resultaten.

MVB is tevens een onderdeel van het risicoraamwerk. In de strategische beleidsdocumenten (strategisch beleid, ALM, investment cases, jaarplan) en de rapportage/monitoring zal worden beoordeeld in hoeverre en op welke MVB-risico's relevant zijn en welke beheersmaatregelen hier eventueel gewenst zijn.

3. Overtuigingen, thema's en aandachtspunten

In dit hoofdstuk worden onze missie, visie en beleggingsovertuigingen op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen toegelicht. Daarnaast wordt toegelicht welke MVB-thema's prioriteit krijgen en wij omgaan met risicobeheer ten aanzien van duurzaamheidsrisico's.

3.1 Missie/visie en beleggingsbeginselen

StiPP heeft ten doel binnen de werkings sfeer te voorzien in een oudedagsvoorziening voor de werknemers in de uitzendbranche. Voor een pensioenfonds is het beleggingsbeleid, naast andere financiële sturingsmiddelen, voor het verschaffen van een goed en financieerbaar pensioen van cruciaal belang. Onze visie is dat maatschappelijk verantwoord beleggen bijdraagt aan onze langetermijndoelstelling en onderdeel is van onze fiduciaire taak.

Het belang van maatschappelijk verantwoord beleggen is tevens vastgelegd in de investment beliefs van het fonds. Zie hier:

'Maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) vormt een integraal element van het beleggingsbeleid en het beleggingsproces.' Dit betekent dat¹:

- StiPP gelooft dat bedrijven die in de bedrijfsvoering rekening houden met ESG²-maatstaven op de lange termijn betere resultaten behalen dan bedrijven die dat niet doen;
- StiPP zich bewust is van de invloed die zij als belegger kan uitoefenen en ziet het als haar maatschappelijke verantwoordelijkheid om hier bewust invulling aan te geven.
- bij beleggingsbeslissingen en het beleggingsproces de MVB-impact onderdeel van de besluitvorming;
- voert StiPP een uitsluitingenbeleid en een engagementbeleid waarover verantwoording wordt gegeven en waar het fonds op aanspreekbaar is;
- worden beleggingen (door een externe partij) gescreend op internationale normen en waarden;
- StiPP ook aandacht heeft voor de mogelijke negatieve consequenties die een (te) strikt ESG-beleid kan hebben op de omvang van het 'belegbaar' universum, het kostenniveau en het rendement en het risico.

3.3 Normen en standaarden verantwoord beleggen

Wij hanteren de Global Compact van de Verenigde Naties als uitgangspunt. De VN Global Compact (<https://www.unglobalcompact.org/>) bestaat uit tien breed geaccepteerde principes gebaseerd op internationale verdragen, zoals de universele verklaring van de rechten van de mens en die van de International Labour Organisation (ILO). De VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij de principes op gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen.

StiPP onderschrijft de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de VN Guiding Principles on Business and Human Rights. Daarbij gebruiken wij het OESO-richtsnoer voor institutionele beleggers als leidraad. Wij verwachten eveneens van onze fiduciaire beheerder, ESG-dienstverleners en/of vermogensbeheerders, en van ondernemingen waarin wij beleggen dat zij conform deze internationale standaarden handelen en dit publiekelijk kenbaar maken.

VN Principles of Responsible Investment (UNPRI) en Sustainable Development Goals (SDG's)

Wij vinden het belangrijk dat zijn vermogensbeheerders handelen in lijn met de Verenigde Naties Principles of Responsible Investment van de Verenigde Naties (UNPRI) en dat de beleggingen de Global Compact van de Verenigde Naties en andere internationale verdragen op het gebied van mensenrechten of klimaat niet schenden.

StiPP gebruikt de duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties (sustainable development goals - SDG's) om een indruk te krijgen van de positieve bijdrage wij leveren aan de maatschappij. Deze SDG's reflecteren een ontwikkelingsagenda van 17 doelen (thema's) die de wereld in 2030 tot een betere plek moeten maken. Deze doelen gaan over o.a. armoedebestrijding, toegang tot gezondheidszorg, onderwijs, duurzame energie en klimaatverandering.

Wij willen ons vooral richten op de volgende drie SDG's:

- SDG 3: gezondheid en welzijn;
- SDG 7: betaalbare en schone energie;
- SDG 13: klimaatactie

¹ Bron: strategisch beleggingsbeleid, uitwerking investment beliefs

² Environmental, Social & Governance criteria.

3.4 Wetgeving

Ten aanzien van het MVB-beleid van StiPP en dat van pensioenfondsen in het algemeen, is een raamwerk van Europese en Nederlandse wet- en regelgeving van toepassing. Bovendien geldt dat diverse initiatieven vanuit de pensioen- en de financiële sector werking hebben. Hieronder volgt een beknopte opsomming. In hoofdstuk 6 wordt de wetgeving nader toegelicht vanuit het perspectief van de communicatie.

1. Besluit marktmissbruik Wft en Regeling Toezicht Sanctiewetgeving 1977 met verbod op investeringen in productie, verkoop en distributie van landmijnen en clustermunie. Dit is sinds 2013 vastgelegd in Nederlandse wetteksten en naleving hiervan staat onder toezicht van de AFM.
2. EU- en/of VN-veiligheidsraadsanctielijsten, op basis van EU- of VN-richtlijnen. Dit omvat de uitsluiting van landen, bedrijven of personen, is doorlopend van toepassing en staat onder toezicht van de DNB en AFM.
3. De Pensioenwet, het prudent-personprincipe en de Code pensioenfondsen. Dit is vastgelegd in Nederlandse wetteksten, omvat op hoofdlijnen de vereisten van een evenwichtige beleidsbepaling en verantwoording inzake MVB en staat onder toezicht van DNB.
4. De Shareholder Rights Directive (SRDII). De SRD II-richtlijn is sinds 2019 van kracht op basis van een EU-richtlijn en Nederlandse wetteksten en staat onder toezicht van DNB. SRD II vereist verantwoording over de uitvoering van het betrokkenheidsbeleid.
5. IORP II is sinds 2019 van kracht op basis van een EU-richtlijn en Nederlandse wetteksten en staat onder toezicht van DNB. IORP II vereist dat een pensioenfonds aan zijn deelnemers (en toekomstige deelnemers) communiceert over de wijze waarop in het beleggingsbeleid rekening gehouden wordt met ESG-factoren.
6. Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR). Deze EU-wetgeving volgt uit het EU-actieplan inzake financiering duurzame economie en dient tezamen met de EU-taxonomie (Taxonomieverordening) als leidraad voor de financiële sector in de transitie naar een koolstofarme economie. De SFDR is sinds 2021 van kracht en staat onder toezicht van de AFM. De Taxonomieverordening en de Regulatory Technical Standards (RTS) level II zijn per 1 januari 2023 ingegaan. Dit heeft onder andere geresulteerd in additionele vereisten ten aanzien van de precontractuele informatie (annex 2) en rapportage (annex 4). Wij nemen sinds 2023 de belangrijkste ongunstige effecten van haar beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren in aanmerking en rapporteert hierover. De wetgeving en hierop gebaseerde richtlijnen zijn continu in beweging en wij monitoren de ontwikkelingen actief en zullen uiteraard indien nodig de communicatie hierop aanpassen.
7. Tenslotte is een Europese norm voor groene obligaties³ in de EU-wetgeving ontwikkeld, de 'European Green Bond Standard'. Deze standaard is een set van richtlijnen en criteria die zijn ontwikkeld om de transparantie en betrouwbaarheid van groene obligaties in Europa te bevorderen. Enkele van de belangrijkste criteria van de European Green Bond Standard zijn: transparantie in de rapportage over de gebruikte gelden, de impact van de gefinancierde projecten op het milieu, en de onafhankelijke verificatie van de groene claims. Deze criteria zijn bedoeld om investeerders en andere belanghebbenden in staat te stellen de milieueffecten van groene obligaties beter te beoordelen. Dit raamwerk is in de laatste fase van ontwikkeling en trad eind 2024 in werking.

3.5 Thema Gezondheid en Welzijn

StiPP hecht veel belang aan het bevorderen van goede gezondheid en welzijn voor iedereen, in lijn met Sustainable Development Goal 3. In het kader van ons maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid streven wij ernaar om beleggingen te selecteren die een positieve impact kunnen hebben op de toegankelijkheid, kwaliteit en betaalbaarheid van gezondheidszorg, evenals op het welzijn van mensen wereldwijd.

Dit uit zich concreet in de volgende beleidsuitgangspunten:

- Wij moedigen beleggingen aan in bedrijven en projecten die werken aan innovatieve en duurzame oplossingen binnen de gezondheidszorg, zoals medische technologie, ziektepreventie en initiatieven gericht op inclusieve zorg.
- Via onze fiduciaire beheerder beoordelen wij de organisaties waarin we beleggen onder meer op hun inzet voor werknemersgezondheid, veiligheid en een ethisch verantwoord productenbeleid.
- StiPP gaat, via de betrokken fondsbeheerders, waar mogelijk actief het gesprek aan met ondernemingen over hun impact op gezondheid en welzijn. We stimuleren transparantie en rapportage over deze thema's.
- Wij streven ernaar beleggingen in ondernemingen waarvan producten of activiteiten aantoonbaar schadelijk zijn voor de volksgezondheid, zoals tabaksproducenten, zoveel mogelijk te vermijden. We monitoren onze portefeuille hier periodiek op.

³ De European Green Bond Standard (EU-GBS).

- Vanuit de beleggingsportefeuille wil StiPP bijdragen aan het aanpakken van de bredere maatschappelijke uitdagingen rond Gezondheid en Welzijn. Jaarlijks rapporteren wij over de voortgang en resultaten op SDG 3 binnen het MVB-beleid, zodat onze deelnemers en andere belanghebbenden inzicht krijgen in onze inspanningen en bereikte resultaten.

Met dit beleid streven we ernaar haar rol als verantwoord belegger in te vullen, waarbij wij niet alleen economische waarde nastreven, maar ook bijdragen aan sociale en maatschappelijke vooruitgang.

3.6 Thema klimaat en duurzame energie

Klimaatverandering, en daaraan gerelateerd het verlies van biodiversiteit, vormt voor onze maatschappij wereldwijd een ongekende uitdaging, zowel qua risico-mitigatie als risico-adaptatie. De wetenschappelijke consensus is dat de groeiende hoeveelheid broeikasgassen in de atmosfeer van de aarde aan menselijk handelen toegeschreven kan worden en dat dit broeikas effect leidt tot klimaatverandering. Hierdoor ontstaan negatieve maatschappelijke effecten, die steeds vaker ook als beleggingsrisico's worden gezien.

Het klimaatakkoord⁴ is gesloten om maatregelen te treffen om de opwarming van de aarde tot 2°C te beperken, en liefst 1.5°C. Beleggers spelen hierbij ook een rol: zij kunnen kapitaal voor de energietransitie verschaffen, maar moeten op de korte, middellange en lange termijn ook rekening houden met de risico's van klimaatverandering voor de waarde van hun beleggingen, bijvoorbeeld als gevolg van weerschade of transitierisico's (bijvoorbeeld hoge kosten en/of risico op zogenaamde 'stranded assets'). Het risico van klimaatverandering wordt direct gereflecteerd in de sustainable development goals (SDG's) nummers 7 (betaalbare en schone energie) en 13 (klimaatactie).

StiPP ondersteunt de doelstellingen, zoals uiteengezet in het klimaatakkoord, om de uitstoot van de schadelijke broeikasgassen wereldwijd terug te dringen. Belangrijkste redenen om dit thema hoge prioriteit te geven zijn:

- Uit het deelnemersonderzoek blijkt dat deelnemers het thema klimaat en duurzame energie zeer belangrijk vinden, en van mening zijn dat het pensioenfonds hieraan een bijdrage moet leveren
- De beleggingen van het pensioenfonds leveren een grote (negatieve) bijdrage aan de klimaatontwikkeling door de emissie van CO₂ en kunnen door reductie bijdragen aan het behalen van de klimaatdoelstelling. Als dit niet gebeurt, kan dit tot maatschappelijke schade en waardedaling van de belegging leiden.

Daarom nemen wij "klimaat" mee in de beleggingsafwegingen en in de risicobeheersing. In dit kader zullen ESG-risico's (bijv. effecten van klimaatverandering) ook meegenomen worden in toekomstige ALM-studies.

StiPP implementeert sinds 2021 het thema klimaat door middel van het meten van de CO₂-voetafdruk en hier een (reductie)doelstelling aan koppelen. StiPP hanteert een langetermijndoelstelling van een CO₂-neutrale beleggingsportefeuille in 2050. De EU Climate Transition benchmark⁵ (CTB) wordt hierbij als graadmeter gehanteerd.

Om aan dit thema te voldoen, worden de meest CO₂-intensieve sectoren beoordeeld en in enkele gevallen uitgesloten (zoals kolenmijnen, kolencentrales etc.). Tevens wensen wij deel te nemen aan (internationale) collectieve engagementinitiatieven, aangezien individueel geen engagementresultaten te verwachten zijn op dit thema.

3.7 Aandachtspunt beheer duurzaamheidsrisico's

Binnen onze beleggingscyclus houden wij rekening met duurzaamheidsrisico's zoals deze onder andere in de DNB Good Practice ESG-Risicobeheer onderkend zijn. We spreken bij beleggingen van een duurzaamheidsrisico als duurzaamheidsfactoren kunnen leiden tot financiële, reputatie- of operationele schade voor StiPP of de maatschappij. Bij iedere stap, van de risicohouding en uitgangspunten tot monitoring en evaluatie, wegen we in lijn met ons Beleid Integraal Risicomanagement (IRM-beleid) de ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren mee. Hierbij wordt rekening gehouden met de waarschijnlijkheid van het optreden, de ernst van de ongunstige effecten, met inbegrip van het potentieel onherstelbare karakter naast een mogelijk wezenlijk negatief effect op de waarde van de belegging. Daarnaast zijn er ook wettelijke vereisten op het gebied van duurzaamheid waaraan wij moeten voldoen. Dit introduceert compliance-risico. De risicobeheercyclus van duurzaamheidsrisico's van StiPP wordt toegelicht in Bijlage IV: Risicobeheer duurzaamheidsrisico's. StiPP identificeert, analyseert en beoordeelt duurzaamheidsrisico's zoals we ook andere risico's identificeren, analyseren en beoordelen, conform de aanpak die is vastgelegd in ons IRM-beleid. Dit gebeurt voortdurend en hieruit komt naar voren welke risico's voor StiPP materieel zijn.

⁴ <https://www.klimaatakkoord.nl/klimaatakkoord>

⁵ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/business_economy_euro/events/documents/finance-events-190624-presentation-climate-benchmarks_en.pdf

Voor ieder als materieel geïdentificeerd duurzaamheidsrisico wordt een risicohouding bepaald en wordt de impact beoordeeld. Als het risicoprofiel negatief afwijkt van de risicohouding, dan worden (extra) beheersmaatregelen getroffen om het risico verder te beheersen.

De inrichting van de risicobeheercyclus wordt periodiek geëvalueerd, zoals bepaald en vastgelegd in het IRM-beleid. Ter verbetering van de risicobeheercyclus worden doelen en maatregelen geformuleerd.

3.8 Aandachtspunt biodiversiteit

Biodiversiteit heeft betrekking op de ecosystemen op aarde. Het omvat alle soorten planten, dieren en micro-organismen die samenwerken in een ecosysteem en zo zorgen voor evenwicht in de natuur. Wij onderkennen dat biodiversiteitsverlies van significante impact kan zijn op de economie en financiële markten. Bijlage IV geeft een nadere toelichting op het thema biodiversiteit op basis van het Taskforce on Nature-related Financial Disclosure (TNFD) raamwerk.

4. Instrumenten MVB

Binnen het MVB-beleid van StiPP worden ten behoeve van de uitvoering ervan de instrumenten toegepast zoals toegelicht in onderstaande paragrafen.

4.1 Uitsluitingen

Wij kiezen ervoor om ondernemingen uit te sluiten indien de activiteiten van deze ondernemingen afwijken van de MVB-uitgangspunten van het fonds. Onderstaande tabel geeft gemotiveerd aan welke bedrijfsactiviteiten voor ons reden zijn tot uitsluiting. Periodiek wordt getoetst of nieuwe ontwikkelingen aanleiding geven om bedrijven waarin we beleggen uit te sluiten.

Uitsluiting	Reden van uitsluiting
<ul style="list-style-type: none"> • De productie, toelevering, distributie en/of verkoop van controversiële wapens: <ul style="list-style-type: none"> o clusterbommen; o landmijnen; o nucleaire wapens; o biologische en chemische wapens. 	<ul style="list-style-type: none"> • In strijd met internationale verdragen en conventies • Wettelijk verplicht (clusterbommen, strikte toepassing hiervan)
<ul style="list-style-type: none"> • De productie, toelevering, distributie en/of verkoop van tabak en tabak gerelateerde producten. 	<ul style="list-style-type: none"> • Brengt ernstige schade toe aan de gezondheid, geen veilige mate van gebruik, dialoog is zinloos • In strijd met de UN Global Compact-principes.
<ul style="list-style-type: none"> • Bedrijven die de UN Global Compact-principes en/of de OESO richtlijnen voor ondernemingen materieel en structureel schenden. Dit omvat het uitsluiten van bedrijven waarvan bekend is dat zij de mensen- of arbeidsrechten op grove wijze schenden, zoals kinderarbeid, ernstige milieuschade veroorzaken of betrokken zijn bij ernstige fraude. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wij onderschrijven de UN Global Compact-principes en de OESO-richtlijnen voor ondernemingen. Ondernemingen die deze principes ernstig en structureel schenden passen niet bij onze uitgangspunten.
<ul style="list-style-type: none"> • De productie van kolen (kolenmijnbouw) 	<ul style="list-style-type: none"> • Kolen zijn een van de meest CO₂-intensieve vormen van energieproductie en deze productie voorkomt het behalen van de klimaatdoelstelling
<ul style="list-style-type: none"> • Uitsluiting op onconventionele olie 	<ul style="list-style-type: none"> • Het pensioenfonds wil geen oliebedrijven actief in olieproductie uit teezanden

Ook zijn beleggingen in financiële instrumenten uitgegeven door landen waarvoor een wettelijk besluit tot een handelsembargo door de EU (vastgelegd in de EU-sanctielijst) of de VN (vastgelegd in de VN-veiligheidsraad sanctielijst) is afgegeven, uitgesloten. Waar van toepassing is dat, als onderdeel van sanctiewetgeving, er geen wettelijke plicht bestaat om dergelijke beleggingen direct te verkopen, wij ernaar streven om de verkoop op enig moment kostenefficiënt te laten plaatsvinden.

In aanvulling op de sanctielijst beoordelen wij landen ook op milieu- (E), sociale (S) en governance- (G) factoren. Landen die op basis op tenminste één van deze factoren slecht scoren, worden als controversieel geïdentificeerd. Wij wensen niet te beleggen in staatsobligaties of staatsgecontroleerde ondernemingen van deze controversiële landen. Een nadere uitwerking van het landenbeleid is te vinden in Bijlage III: Landenbeleid.

De lijst van uitsluitingen is een resultante van het MVB-beleid van StiPP en onderhevig aan verandering. Door middel van het integreren van de uitgangspunten van StiPP in de selectie van beleggingsoplossingen borgen wij dat de ingeschakelde vermogensbeheerders zich houden aan de kaders waarbinnen wij ondernemingen en landen wensen uit te sluiten. Middels periodieke rapportages monitoren we de implementatie van het beleid. Indien er toch een structurele positie is in een ongewenste onderneming of emittent (bijvoorbeeld door nieuwe inzichten) in de portefeuille van StiPP, nemen wij maatregelen om deze situatie te beëindigen. Dit kan bijvoorbeeld betrekking hebben op bijzondere conflictgebieden en kan betekenen dat contact gezocht wordt met de vermogensbeheerder met het verzoek de betreffende positie te verkopen of, in het uiterste geval, een andere beleggingsoplossing te selecteren.

De uitsluitingenlijst per einde jaar wordt gepubliceerd als onderdeel van het MVB-jaarverslag; het betreft een momentopname.

4.2 ESG-integratie en 'best in class'

Bij de keuze van benchmarks en vermogensbeheerder/managers (in het managerselectieproces) wordt beoordeeld op welke wijze MVB (of ESG) geïntegreerd is in het beleggingsproces. Bij passief beheer is hierbij de keuze voor de benchmark leidend, terwijl bij actieve beheerders (waaronder beleggingen in illiquide categorieën) MVB/ESG onderdeel is van het proces om instrumenten te selecteren.

Wij streven naar een best-in-class-aanpak indien dit qua rendement, risico en kosten verantwoord is. Met een best-in-class aanpak worden niet alleen lage ESG-scores uitgesloten, maar wordt juist nagestreefd om vooral te beleggen in ondernemingen die goede scores op het gebied van maatschappelijk verantwoord en duurzaam ondernemen.

Dit gaat duidelijk verder dan het enkel uitsluiten van ondernemingen en dit geeft MVB een belangrijke plek in het beleggingsproces, waardoor de grootste MVB-risico's afnemen en de positie ten aanzien van het thema klimaat verbetert. Het betekent onder andere dat energiebedrijven die voor een groot gedeelte elektriciteit opwekken door middel van kolencentrales, een grotere kans maken om door ons te worden uitgesloten, terwijl energiebedrijven die elektriciteit opwekken door middel van het minder CO₂-intensieve aardgas, een grotere kans maken om in de portefeuille te worden opgenomen.

Deze aanpak heeft als nadeel dat in dialoog met ondernemingen die achterblijven op gebied van duurzaam ondernemen mogelijk geen dialoog kan worden gevoerd. Dit is voor ons acceptabel, aangezien wij de voorkeur hebben om het vermogen en de aandacht aan te wenden voor ondernemingen die positief presteren op MVB.

4.3 Betrokkenheidsbeleid

StiPP is zich bewust van de invloed die wij als belegger kunnen uitoefenen en wij zien het als onze maatschappelijke verantwoordelijkheid om hier bewust invulling aan te geven. Daarom is het betrokkenheidsbeleid geformuleerd, dat ons stemgedrag op aandeelhoudersvergaderingen en het aangaan van de dialoog met ondernemingen bevat.

4.3.1 Stemgedrag

Het uitoefenen van stemrecht is een belangrijk onderdeel van een goed functionerende governancestructuur voor bedrijven. Daarom maken wij gebruik van ons stemrecht op alle aandeelhoudersvergaderingen van bedrijven waarin wordt belegd. Tevens streven we ernaar om invulling te geven aan de richtlijnen die volgen uit de Shareholder Rights Directive, en zal toelichting worden gegeven als dit op onderdelen niet mogelijk is ('comply or explain').

De uitgangspunten voor het stembeleid van StiPP zijn opgenomen in bijlage 3. Bij deze uitgangspunten – ook wel bekend als proxy voting-principes - staat de MVB-ambitie inclusief langetermijnwaardecreatie en de thema's van het pensioenfonds centraal. Dit wil zeggen dat wij bij het stemmen goede governance (verantwoording en transparantie), mitigatie van klimaatrisico's en goede arbeidsomstandigheden belangrijk vinden. Bij het nemen van stembesluiten zijn nationale governancecodes en wet- en regelgeving relevant, terwijl in het stembeleid ook wereldwijde 'best practices' ten aanzien van corporate governance terugkomen. Wij lenen geen aandelen uit en lenen geen aandelen in van anderen (we doen dus niet aan 'securities lending') met als doel om de stemrechten op deze aandelen uit te oefenen. Het stembeleid dekt daarmee de gehele aandelenportefeuille van het pensioenfonds.

Voor zover StiPP belegt in beleggingsfondsen, gebruiken wij ons stemrecht uit volgens het stembeleid van de ingeschakelde vermogensbeheerders die bepaalde aandelenmandaten voor ons beheren. Om per aandeelhoudersvergadering het stembeleid te vertalen naar concrete stemmen wordt gebruik gemaakt van een stemadvieskantoor (ISS⁶). ISS brengt advies uit aan de vermogensbeheerder hoe te stemmen; de vermogensbeheerder geeft opvolging aan dit advies en brengt zijn stem uit via een elektronisch platform. Dit proces wordt 'proxy voting' (stemmen bij volmacht) genoemd, omdat een gedelegeerde partij het stembeleid uitvoert.

StiPP brengt zelf geen agendapunten voor aandeelhoudersvergaderingen ('shareholder proposals') aan en communiceert niet zelf met andere stakeholders van bedrijven. Dit is gedelegeerd aan de ingeschakelde vermogensbeheerders dan wel aan de fiduciaire beheerder. Deze partijen hebben tevens een beleid om belangenconflicten te beheersen.

In een ESG-jaarverslag leggen wij verantwoording af over de wijze waarop door StiPP is gestemd. Daarbij is de ambitie om te rapporteren op welke aspecten de stemmingen betrekken hadden (milieu, sociale aspecten of governance). Ook hebben we de ambitie om (conform SRD II) een toelichting te geven op de belangrijkste stemmingen.

4.3.2 Dialoog of engagement

⁶ Institutional Shareholder Services; <https://www.issgovernance.com/>

StiPP gaat via de fiduciaire beheerder en de ingeschakelde vermogensbeheerders van beleggingsfondsen met de bedrijven waarin wordt belegd actief in gesprek indien daar uit oogpunt van milieu, maatschappij, ondernemingsbestuur of arbeidsomstandigheden aanleiding toe is. Eén van de onderwerpen voor een degelijke dialoog betreft klimaatverandering. Dit thema is conform de governance en overtuigingen zoals omschreven in hoofdstuk 2 en 3 van het MVB-beleid. Zo'n dialoog wordt ook wel engagement genoemd.

Wij hebben ons engagementbeleid opgenomen in Bijlage II: Engagementbeleid .

4.4 Positieve impact

StiPP wil met haar beleggingen een bijdrage leveren aan het thema's klimaat, duurzame energie en gezondheid en welzijn. Naast het voorkomen van negatieve impact willen we daarom investeringen doen die bijdragen aan maatschappelijke verbetering. Aan impactbeleggingen stellen we een aantal eisen:

- De beleggingen hebben naast een financieel rendement een expliciete maatschappelijke doelstelling. Dit wordt ook wel 'intentionaliteit' genoemd.
- De impact van de belegging is 'meetbaar' of er is een concrete ambitie om de output te gaan meten (bijvoorbeeld als de data nog niet beschikbaar is).
- De beleggingen bevatten een sterke mate van additionaliteit
- De belegging gaat niet ten koste van het verwachte gemiddelde risico-/rendementsprofiel voor de lange termijn. Een beperkte kortetermijn-tracking error of -rendementsafwijking is acceptabel.
- De beleggingen hebben relevantie voor de door StiPP aangewezen thema's klimaat, duurzame energie en gezondheid en welzijn.

Voorbeelden van beleggingen die aan deze criteria voldoen, zijn 'green bonds', beleggingen in duurzame energie (infrastructuur) en beleggingen in gezondheidszorg (niet-genoteerd onroerend goed). Wij zijn voornemens in 2026 te onderzoeken of er een additionele stap gezet kan worden in het maken van positieve impact. Voor het meten en rapporteren van impact wordt veelal gebruik gemaakt van de sustainable development goals (SDG's) van de Verenigde Naties. Deze ontwikkelingsdoelen zijn bedoeld om armoede te bestrijden, het milieu te beschermen en vóór 2030 voor iedereen welvaart te creëren. Het voordeel van deze doelen is dat zij een raamwerk bieden dat breed erkend en ontwikkeld wordt. Onderdeel van dit raamwerk zijn KPI's die kunnen worden gebruikt om impact te meten en te rapporteren.

StiPP hanteert daarbij in het bijzonder de volgende SDG's:

- SDG 3: goede gezondheid en welzijn;
- SDG 7: betaalbare en schone energie;
- SDG 13: klimaatactie

Het thema klimaat (SDG's 7 en 13) is eerder reeds toegelicht. Daarnaast streven we dus naar positieve impact op SDG 3: 'goede gezondheid en welzijn'. Deze duurzame ontwikkelingsdoelstelling speelt in op vier thema's die aandacht besteden aan 'moeder en kind', aan epidemieën, aan verkeersveiligheid en aan gezondheidszorg. Uit onze deelnemersonderzoeken in 2019 en 2022 bleek dat deelnemers voorkeur geven aan dit thema als een focuspunt voor StiPP om positieve bijdragen te leveren.

5. Implementatie MVB

In dit hoofdstuk zal worden toegelicht op welke wijze in de beleggingen per categorie invulling wordt gegeven aan het MVB beleid.

5.1 Aandelen

Binnen de categorie aandelen worden alle eerder toegelichte instrumenten met uitzondering van positieve impact toegepast. Deze worden uitgevoerd conform de omschrijving in het vorige hoofdstuk.

Specifiek hebben wij de ambitie om de CO₂-emissie te meten en te reduceren. Binnen aandelen is dit bijvoorbeeld mogelijk door minder te beleggen in ondernemingen met een zware CO₂-emissie en/of de aandelenportefeuille een best in class invulling te geven. Dit laatste aspect wordt vormgegeven middels 'ESG-ratings'.

De 'ESG-rating' is een systematiek waarbij een ESG-researchprovider (in ons geval MSCI ESG Research⁷) bedrijven beoordeelt op hun ESG-beleid en -uitvoering en hier een score ('rating') voor geeft. Deze rating volgt dezelfde schaal als die bij de breder bekende kredietrating gehanteerd wordt. 'AAA' is de hoogst mogelijke rating, 'CCC' de laagste. De ESG-rating is een relatieve score waarbij ondernemingen worden vergeleken binnen de sector waarin de onderneming actief is. De rating geeft een toekomstgericht oordeel over de onderneming op de onderdelen E, S en G waarbij de wegen afhankelijk zijn van de activiteiten van de onderneming. De rating is voor een groot deel toekomstgericht, omdat er niet alleen naar misstanden in het verleden wordt gekeken, maar vooral naar de huidige risico's en de mate van risicobeheersing. In bijlage II wordt nader ingegaan op de systematiek omtrent ESG-ratings.

Voor de beleggingen in aandelen maken wij gebruik van indices die ons MVB-beleid expliciet integreren. Deze indices sluiten ondernemingen uit conform de uitsluitingscriteria van StiPP. Ook de grootste uitstoters van CO₂ worden uitgesloten. Tot slot wordt een best-in-class aanpak gehanteerd op basis van MSCI ESG-ratings.

5.2 Bedrijfsobligaties investment grade

Binnen de categorie bedrijfsobligaties investment grade wordt uitsluiting toegepast. Aangezien het eurobedrijfsobligaties-universum kleiner is dan het aandelenuniversum kiezen we ervoor om de uitsluitingscriteria op ondernemingen toe te passen en de slechtst presterende ondernemingen op basis van ESG-criteria te vermijden.

Obligatiehouders hebben in tegenstelling tot aandeelhouders geen stemrecht. Dialoog is wel mogelijk, maar is als drukmiddel minder effectief dan stemrecht. Via green bonds (hieronder toegelicht) kan nog wel een positieve bijdrage worden geleverd.

In 2024 is de aanpassing van de benchmark voor het bestaande passief beheerde fonds voor deze categorie geïmplementeerd. De nieuwe benchmark sluit ondernemingen betrokken bij controversiële activiteiten uit en hanteert in aanvulling daarop een 'best in class'-principe.

5.3 High yield bedrijfsobligaties

Binnen de categorie hoogrentende bedrijfsobligaties ofwel high yield bedrijfsobligaties wordt uitsluiting toegepast.

Op dit moment heeft StiPP geen beleggingen in deze categorie, maar dit is in de toekomst niet uitgesloten. Zodra dit het geval zal zijn, zal de implementatie ervan verder worden uitgewerkt.

5.4 Emerging market debt

De categorie 'emerging market debt' (EMD) is bij uitstek een categorie waar MVB relevant is. Risico's als milieuvuiling, mensenrechten en corruptie worden vaak minder goed beheerd in opkomende landen dan in ontwikkelde landen. Wij beleggen niet in landen die op grond van sanctiewetgeving uitgesloten dienen te worden van het beleggingsuniversum.

En wij wensen in aanvulling daarop niet te beleggen in staatsobligaties van landen die *controversieel* zijn op het gebied van milieu, mensenrechten en governance. Hiervoor is een uitgebreid landenbeleid opgesteld. Middels dit landenbeleid worden landen getoetst aan maatstaven die door onafhankelijke organisaties worden gepubliceerd ten aanzien van milieu-, sociale en governance-aspecten.

⁷ MSCI ESG Research is een leidende research provider geselecteerd door de fiduciaire beheerder VLK IM. Bij de selectie van MSCI is gekeken naar coverage en kwaliteit van de research (onderbouwing, tijdigheid, etc). De research van MSCI wordt tevens toegepast in de ESG-indices van MSCI.

StiPP heeft een vermogensbeheerder geselecteerd die met behulp van indices dit beleid uitvoert.

5.5 Green bonds

Green bonds zijn uitgegeven obligaties waarvan de opbrengst wordt gebruikt voor maatschappelijke doeleinden zoals CO₂-reductie (bijv. investeringen in groene energie of openbaar vervoer), of sociale doeleinden zoals sociale huisvesting. Green bonds worden door ons gekocht binnen de portefeuilles 'vastrentende waarden middellang' en 'vastrentende portefeuille lang'. Deze portefeuilles worden door ons deels gebruikt om met een laag risico aan nominale (toegezegde) pensioenverplichtingen te voldoen. Dergelijke green bonds worden hoofdzakelijk uitgegeven door supranationale instellingen (bijv. de Wereldbank en de Europese Investeringsbank) en aan overheden gerelateerde agentschappen. Er is een doelwending voor green bonds van 20% van de beleggingen in staatsobligaties.

Tevens zijn green bonds bij ons onderdeel van de beleggingscategorie bedrijfsobligaties en (in mindere mate) de categorie emerging market debt. Het aanbod van green bonds is nog relatief klein maar neemt in omvang toe. Hierdoor worden deze obligaties beter investeerbaar. Wij stellen ons ten doel om met behoud van rendement te alloceren naar green bonds. Dit betekent dat we afhankelijk zijn van de beschikbaarheid van deze obligaties, met name bij nieuwe uitgifte. Er wordt voor deze categorieën (vooralsnog) geen doelwending gesteld, maar zal er wel monitoring op plaatsvinden.

5.6 Niet-genoteerd onroerend goed

De beleggingscategorie niet-genoteerd onroerend goed is geschikt voor beleggingen in het kader van het thema klimaat en gezondheid en welzijn. Bij het thema klimaat wordt door ons belegd in fondsen met hoge duurzaamheidsscores en onderliggende assets met duurzame energie labels.

Onze vastgoedbeheerders hebben de PRI⁸ en het Global Real Estate Sustainability Benchmark initiatief ondertekend. GRESB, een dataprovider die ESG-criteria meet en hierover data levert aan beleggers, hanteert voor vastgoedbeheerders een uitgebreid model met 65 indicatoren dat resulteert in een rating en een 'green star' label:

- De GRESB⁹-rating is een relatieve score van 1 tot 5 sterren, waarbij iedere ster 20% van het universum van beheerders vertegenwoordigt (5 = beste 20%, 1 = slechtste 20%).
- Een Green Star is een absolute score die wordt gegeven als op de twee hoofdonderwerpen 'management & policy' en 'implementation & measurement' minimaal 50% wordt gescoord.

StiPP heeft de ambitie om voor onze niet-genoteerde onroerend-goedfondsen een GRESB-rating van minimaal 4 sterren te behalen en een Green Star te bereiken. Dit kan door het huidige vastgoed te verduurzamen of door onroerend-goedfondsen te selecteren die MVB zwaar wegen in het beleggingsproces.

Met betrekking tot woningen beleggen we enkel in Nederlandse (zorg) woningen, hierdoor is het mogelijk om het 'energielabel' van de beleggingen te monitoren. Het energielabel is een Nederlands initiatief en geeft een indicatie van de energiezuinigheid van een woning.

In 2025 heeft een diversificatie van de vastgoedstrategie plaatsgevonden, waardoor we bezig zijn met het investeren in zorgvastgoed die de mogelijkheid biedt tot het leveren van een bijdrage aan SDG 3, gezondheid en welzijn.

5.7 Private markets en Direct lending

De categorie private markets bestaat uit private equity, infrastructuur en private debt. Vanaf 2022 is een strategisch belang opgebouwd in private debt, (c.q. direct lending) in Europa. Direct lending omvat kredietverstrekking aan het midden- en kleinbedrijf in Europa.

Direct lending leent zich bij uitstek voor integratie van MVB-beleid en ESG-criteria, omdat wij als kapitaalverschaffer in de positie verkeren om direct voorwaarden te stellen op basis van onze duurzaamheidsprincipes.

Dit proces is uitbesteed aan de fiduciaire beheerder en fondsbeheerders van StiPP en omvat een ESG-screening als integraal onderdeel van de due diligence voor alle (potentiële) bedrijfskredieten.

⁸ PRI - Principles for Responsible Investment is een door de Verenigde Naties ondersteund internationaal netwerk van investeerders die samenwerken om zes ambitieuze principes te implementeren.

⁹ <https://gresb.com/nl-en/>

5.8 Nederlandse woninghypotheken

Binnen de categorie woninghypotheken voeren wij via de fiduciaire beheerder de dialoog met de vermogensbeheerders van de hypotheekfondsen over sociale aspecten en over klimaat (verduurzaming). Wij verwachten van deze vermogensbeheerders op beide onderwerpen een proactief beleid. Hypotheekverstrekking is sterk gereguleerd en daardoor niet erg onderscheidend tussen vermogensbeheerders.

Het sociale aspect betreft ondersteuning voor klanten met een (dreigende) betalingsachterstand. Dit gebeurt door het bieden van coaching op de arbeidsmarkt en/of budgettering in combinatie met op maat gemaakte betalingsregelingen.

Het klimaataspect betreft de financiering van woningen zonder CO₂-voetafdruk en van de verduurzaming van woningen. De hypotheekverstrekker kan dit ondersteunen door een additionele lening tegen gunstige voorwaarden te verstrekken voor verduurzaming van de woning. Binnen deze categorie is het echter (nog) niet mogelijk om concrete CO₂-reductiedoelstellingen te implementeren. Wij meten de CO₂-voetafdruk en de energielabels van de gefinancierde woningen om de ontwikkeling te monitoren en de dialoog met de hypotheekverstrekker te voeren. Andere instrumenten zijn niet van toepassing.

5.9 Liquiditeiten

Beleggingen in de categorie liquiditeiten vinden plaats door participatie in geldmarktfondsen. In deze categorie worden screening, uitsluiting en best-in-class toegepast. Wij hebben een liquiditeitenfonds geselecteerd waarvan het uitsluitingsbeleid aansluit bij het uitsluitingsbeleid van StiPP. Ditzelfde fonds belegt verder alleen in obligaties van uitgevers met de hoogste 50% milieuscore (E) op basis van MSCI ESG-ratings en bedrijven die naar het oordeel van de ingeschakelde vermogensbeheerder passen in een duurzame maatschappij, hetgeen een best-in-class aanpak representeert.

6. Communicatie en verantwoording

Een belangrijk onderdeel van maatschappelijk verantwoord beleggen is het verantwoording afleggen over de uitvoering van het MVB-beleid. Wij vinden een hoge mate van transparantie belangrijk en ziet de manier waarop het over MVB met de stakeholders communiceert als essentieel onderdeel van het MVB-beleid.

In dit hoofdstuk wordt weergegeven welke kaders een rol spelen en worden voor de instrumenten in het MVB-beleid en specifiek voor ieder thema van het fonds aangegeven op welke wijze gecommuniceerd wordt. In zijn totaliteit informeren wij de belanghebbenden aan de hand van (digitale) nieuwsbrieven en de publicatie op de eigen website. In het geval van de website worden de relevante beleidskaders gepubliceerd en documenten waarin verantwoording wordt afgelegd, zoals bijvoorbeeld het (reguliere) jaarverslag en het MVB-jaarverslag.

6.1 Wetgeving

IORP II en SFDR¹⁰ vereisen dat wij aan onze deelnemers (en toekomstige deelnemers) communiceren over de wijze waarop in het beleggingsbeleid rekening gehouden wordt met ESG-factoren en duurzaamheidsrisico's. Het MVB-beleid, het jaarverslag met daarin een toelichting op het MVB-beleid en, in het kader van SFDR, de precontractuele informatie specifiek voor toekomstige deelnemers, publiceren we op onze website en is daarmee voor iedereen toegankelijk. De publicatie wordt bijgewerkt zodra het bestuur een nieuw beleid vaststelt. Over de uitvoering van het beleid wordt met de (toekomstige) deelnemers en gepensioneerden van StiPP gecommuniceerd middels onze website en (digitale) nieuws- en welkomstbrieven.

De SFDR-wetgeving is in ontwikkeling. Ze omvat onder meer de expliciete classificering van MVB-producten. StiPP classificeert haar pensioenregeling volgens artikel 8 op basis van SFDR, dat wil zeggen dat wij MVB 'promoten' in ons beleggingsbeleid, c.q. ten aanzien van ecologische en sociale kenmerken. De EU-taxonomie (Taxonomieverordening) is een classificatiesysteem dat inzicht geeft in welke bedrijfsactiviteiten als duurzaam of 'groen' kunnen worden gekenmerkt. Aangezien StiPP volgens artikel 8 van de SFDR duurzaamheid 'promoot', zijn wij verplicht te rapporteren in welke mate de bedrijfsactiviteiten van de beleggingen in overeenstemming zijn met de EU-taxonomie. Wij rapporteren daarom over de duurzaamheidsaspecten in een de periodieke (jaarlijkse) rapportage (Annex 4), onder meer over de belangrijkste ongunstige effecten van haar beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren.

Naast de wettelijk verplichte indicatoren hebben wij besloten te rapporteren over de volgende indicatoren:

- Beleggingen in ondernemingen zonder initiatieven voor koolstofemissiereductie;
- Aantal geconstateerde gevallen van ernstige mensenrechtenproblemen en -schendingen.

De SRD II-richtlijn vereist verantwoording over de uitvoering van het betrokkenheidsbeleid. In dit beleid is vastgelegd hoe het pensioenfonds aan de hand van stemgedrag op aandelen en het aangaan van de dialoog met ondernemingen op een maatschappelijke verantwoorde manier invloed als belegger uitoefent. De SRD II-richtlijn vereist verder openbaarmaking van elementen uit de overeenkomst met de vermogensbeheerder. Voorbeelden van elementen zijn de afspraken met de vermogensbeheerder en de methode en tijdschikking waarop de vermogensbeheerders worden geëvalueerd. Dit inzicht wordt jaarlijks verschaft in ons MVB-jaarverslag.

6.2 Thema klimaat en duurzame energie

Vanwege het onderschrijven van het klimaatakkoord en het belang van dit thema voor de deelnemer is in ons MVB-beleid expliciet aandacht voor de klimaatdoelstellingen, de CO₂-voetafdruk en gerelateerde risico's van de beleggingen als ook voor welke rol klimaat heeft binnen het beleggingsproces.

Wij bieden inzicht in ons MVB-jaarverslag in de ontwikkelingen op het gebied van klimaat waarbij de CO₂-voetafdruk van de huidige beleggingen inzichtelijk gemaakt wordt en een toelichting wordt gegeven op de klimaat(reductie)doelstellingen. De EU Climate Transition benchmark¹¹ (CTB), wordt hierbij als graadmeter gehanteerd. Verder wordt in het MVB-jaarverslag inzicht gegeven in CO₂-intensieve sectoren, zoals kolenmijnen en gerapporteerd over (collectieve) engagement-initiatieven.

¹⁰ <https://www.afm.nl/nl-nl/professionals/onderwerpen/duurzaamheid-sfdr>

¹¹ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/business_economy_euro/events/documents/finance-events-190624-presentation-climate-benchmarks_en.pdf

6.3 Uitsluitingen Conflictgebieden

De lijst van uitsluitingen van StiPP wordt gepubliceerd op onze website. In geval van bijzondere conflictgebieden kunnen wij eventueel besluiten aanvullende uitsluitingen toe te passen.

6.4 Stemgedrag

Wij leggen over ons stemgedrag in aandeelhoudersvergaderingen verantwoording af door jaarlijks in het MVB-jaarverslag de stemresultaten te publiceren van de aandelenbeleggingsfondsen en/of door een verwijzing op te nemen naar de website van de ingeschakelde vermogensbeheerder. Bij de publicatie van de stemresultaten wordt per beleggingsfonds vermeld op hoeveel agendapunten het fonds gestemd heeft, waarbij inzichtelijk is of de stem voor of tegen het management was. Indien wij geen stem hebben uitgebracht, is het onze ambitie te onderbouwen waarom niet.

Wij hebben daarnaast de ambitie om te rapporteren op welke ESG-aspecten de stemmingen betrekking hadden (milieu, sociale aspecten en/of governance). Ook het toelichting geven op de belangrijkste stemmingen conform SRD II¹² staat op onze (ontwikkel)agenda.

6.5 Dialoog

Inzicht in de uitvoering van het aangaan van de dialoog bieden wij in het MVB-jaarverslag. Aan de hand van een casus gerelateerd aan een van de thema's wordt inzicht verstrekt hoe wij - of de fiduciaire beheerder in opdracht van StiPP - (potentiële) negatieve impact hebben geïdentificeerd, vervolgens de dialoog zijn aangegaan, wat hiervan de uitkomsten was en hoe wij verder toezien op het nakomen van afspraken met de desbetreffende ondernemingen.

6.7 Positieve Impact

StiPP meet en rapporteert de impact aan de hand van de eerder genoemde sustainable development goals (SDG's) die aansluiten bij de thema's:

- SDG 3: gezondheid en welzijn;
- SDG 7: betaalbare en schone energie;
- SDG 13: klimaatactie

Het voordeel van dit raamwerk is dat het breed erkend en ontwikkeld wordt en dat KPI's kunnen worden gebruikt worden om de impact effectief te kunnen meten en rapporteren. De resultaten en een toelichting op de voortgang worden gepubliceerd in het MVB-jaarverslag.

¹² De EU shareholders rights directive: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017L0828>

7. Planning 2026

Wij hebben ons met dit MVB-beleid een ambitieus doel gesteld voor de komende jaren om meer verantwoord te beleggen. Hierbij zijn we er ons zeer van bewust dat de uitvoering hiervan dient te gebeuren op beheerste wijze, waarbij de samenhang tussen rendement, risico en kosten voortdurend wordt beoordeeld. Daarom is een planning gemaakt om het algemeen bestuur (AB), het uitvoerend bestuur (UB) en de fiduciaire beheerder (VLK IM) richting te geven in de prioriteiten bij de uitvoering.

Onderwerp – beleggingen	Wanneer
Impact doorontwikkeling wetgeving gerelateerd aan MVB (bijv. SFDR)	voortdurend
Onderzoek impact beleggen	2025 en 2026
Risicobeheer duurzaamheidsrisico	2025 en 2026
MVB-dashboard	2025 en 2026
Europese Green Bond Standard	2025
Monitoring Klimaat – CO ₂ -reductiedoelstelling	2050

Bijlage I: ESG-ratingsystematiek

De ESG-Rating methodiek helpt beleggers om inzicht te krijgen in ESG risico's en kansen van de beleggingen. De analisten van MSCI beoordelen data (jaarverslagen en andere publicaties, overheden, NGO's, media etc.) op het vlak van ESG van 6.800 ondernemingen en van de GICS sectoren. Ondernemingen krijgen op basis hiervan een rating lopend van AAA tot CCC op relatieve basis van de prestaties in de sector waarin de onderneming actief is. De onderwerpen waarna wordt gekeken zijn (samengevat):

Milieu

1. Klimaatverandering (CO₂-emissie, product CO₂-profiel, klimaatgevoeligheid, klimaatfinanciering)
2. Natuurlijke bronnen (water, biodiversiteit en landgebruik, ruwe grondstoffendelving)
3. Vervuiling en afval (giftige emissies en afval, verpakkingsmateriaal en afval, elektronisch afval)
4. Milieukansen (clean tech, groene gebouwen, hernieuwbare energie)

Sociaal

5. Menselijk kapitaal (personeelsbeleid, gezondheid en veiligheid, personeelsontwikkeling, arbeidsomstandigheden in de supply chain)
6. Productaansprakelijkheid (veiligheid en kwaliteit, chemische veiligheid, financiële producten, privacy en dataveiligheid,
7. Stakeholder opposition (controversial sourcing)
8. Sociale kansen (toegang tot communicatie, financiering, gezondheidszorg, voeding)

Governance

9. Corporate governance (boardstructuur, beloning, eigenaarschap, accounting)
10. Corporate behaviour (ethiek, belastingtransparantie, corruptie, anti-marktwerking, stabiliteit van de financiële sector)

Voor iedere sector wordt bepaald welke van bovenstaande onderwerpen relevant is, waarbij governance altijd een onderdeel is. Hierna worden de wegingen bepaald. Ieder relevant onderdeel krijgt een weging in de range van 5% tot 30%. De weging hangt af van de mate waarin een sector bijdraagt aan een onderwerp in verhouding tot andere sectoren (grote bijdrage = grote weging) en de tijdsperiode waarin wordt verwacht dat het risico of de kans materialiseert (korte termijn = grote weging). Een hoge impactissue op korte termijn weegt ongeveer drie keer zwaarder dan een lage impact op lange termijn.

Om te beoordelen of een onderneming een ESG-risico goed beheerst, wordt bekeken welke beheersingsmaatregelen de onderneming heeft genomen en welke blootstelling er is. Een onderneming die veel blootstelling aan een risico heeft, moet dus ook sterke beheersingsmaatregelen nemen. De risico's worden per sector bepaald; de exposure per onderneming wordt bepaald op basis van product of dienst, locatie, uitbesteding, etc. De beheersingsmaatregelen zijn ondernemingspecifiek, waarbij incidenten in de afgelopen drie jaar worden meegewogen in het oordeel.

De uiteindelijke rating wordt gegeven per GICS¹³ sub-industrie. De hierboven genoemde onderwerpen en de weging van onderwerpen per sector worden jaarlijks herzien. Ondernemingen krijgen de mogelijkheid om feitelijke onjuistheden te corrigeren en mogen altijd hun rapport inzien. Bij nieuwe informatie wordt een rapport op weekbasis aangepast, met minimaal jaarlijks een volledige review.

¹³ Global Industry Classification Standard; <https://www.msci.com/documents/1296102/11185224/GICS+Methodology+2020.pdf>

Bijlage II: Stembeleid

Het uitoefenen van stemrecht is een belangrijk onderdeel van een goed functionerende governance structuur voor bedrijven. Daarom maken wij gebruik van haar stemrecht op alle aandeelhoudersvergaderingen van bedrijven waarin wordt belegd. Tevens streven we ernaar om invulling te geven aan de richtlijnen die volgen uit de Shareholder Rights Directive II, en zal een toelichting worden gegeven indien dit op onderdelen niet mogelijk is ('comply or explain').

Wij hebben uitgangspunten voor het stembeleid vastgesteld die hieronder zijn opgenomen. Bij deze uitgangspunten staan de MVB-ambitie inclusief langetermijnwaardecreatie en de door ons aangewezen thema's centraal.

Wij streven ernaar om eventuele negatieve impact van onze investeringen op de maatschappij, het milieu en governance te voorkomen, te mitigeren dan wel te herstellen. Het adresseren van klimaatverandering is een wereldwijde uitdaging en wij zijn toegewijd een bijdrage te leveren aan dit cruciale vraagstuk. Ook stimuleren we bedrijven waarin geïnvesteerd wordt om kritisch te kijken naar de bijdrage die zij leveren aan de VN duurzame ontwikkelingsdoelen om op deze wijze een positieve impact te genereren.

Wij nemen de volgende zaken in acht om te kunnen beoordelen of beursgenoteerde bedrijven in positieve zin voldoen aan criteria ten aanzien van corporate governance, beloning van bestuurders en bedrijfsstructuur:

- Onafhankelijkheid van de accountant en geloofwaardigheid van de accountantsverklaring
- Integriteit, onafhankelijkheid, responsiviteit en diversiteit van het bestuur en haar commissies. Bestuursleden dienen te beschikken over de juiste vaardigheden en expertise, alsmede over voldoende beschikbare tijd om hun taken te kunnen uitvoeren.
- Bestuursbeslissingen dienen geleid te worden door een bedrijfscultuur welke duurzaamheid en lange termijn waarde creatie ondersteunt, en bedrijven dienen hierover verantwoording af te leggen richting aandeelhouders.
- Preventie van overmatige cumulatie van macht (gecombineerde CEO / voorzitterposities)
- Vergoeding aan bestuursleden dient het juiste talent aan te trekken, te behouden en te motiveren. Excessieve vergoedingen dienen zoveel mogelijk beperkt te worden: vergoedingen dienen niet significant af te wijken van industrie- en marktgemiddelden in termen van structuur en niveau. Arbeidsvoorwaarden dienen begrijpelijk en transparant te zijn voor aandeelhouders. Vaste en variabele beloningen moeten in balans zijn. Prestatie-gerelateerde elementen moeten op eenvoudige wijze te kwantificeren zijn. Dit betekent dat ze meetbaar zijn, tijdsgebonden, vooraf vastgelegd en dat ze een directe relatie moeten hebben met de bedrijfsstrategie en operationele resultaten. Bedrijven dienen zoveel mogelijk transparantie te verstrekken over de methodes en onderbouwing die ten grondslag ligt aan (voorgestelde of toegepaste) vergoedingen.
- Bedrijven waarin geïnvesteerd wordt moeten een passende kapitaalstructuur hebben en beslissingen ten aanzien van kapitaalallocatie moeten formeel beschreven worden in de jaarverslagen. In het geval van een voorgestelde uitgifte van aandelen onderzoeken we de gegrondheid van het voorstel. Voor financieringsactiviteiten die mogelijk grote invloed hebben op de waarde van de onderneming moet de uiteindelijke keuze bij de aandeelhouders liggen.
- Aandeelhouders moeten het recht hebben om te stemmen op belangrijke beslissingen, waaronder benoeming en ontslag van bestuurders, wijzigingen in bestuursdocumentatie zoals statuten, aandeleninkoop, uitgifte van aandelen, plannen voor aandeelhoudersrechten ('poison pills'), voorstellen die stemrechten wijzigingen en materiële transacties.

Wat sociale en milieukwesties betreft, ondersteunen we in het algemeen op standaarden gebaseerde ESG-voorstellen die voor aandeelhouders en belanghebbenden op de lange termijn waarde vergroten en tegelijkertijd de belangen van de onderneming en de maatschappij op een lijn brengen.

Om voorstellen van aandeelhouders te evalueren neemt de stemadviseur van het pensioenfonds internationale ESG-richtlijnen en standaarden in acht, hierbij worden ook de OECD-richtlijnen voor multinationale ondernemingen beschouwd. Verder streven wij ernaar om voorstellen te ondersteunen die aansluiten bij erkende mondiale bestuursorganen die duurzame handelspraktijken bevorderen en pleiten voor milieubeheer, eerlijke arbeidsomstandigheden, non-discriminatie en de bescherming van mensenrechten. Hiertoe behoren internationaal erkende duurzaamheid gerelateerde initiatieven waaronder de United Nations Environment Programme Finance Initiative (UNEP FI), de door United Nations gesteunde Principles for Responsible Investment (PRI), United Nations Global Compact, Global Reporting Initiative (GRI), International Labour Organization Conventions (ILO) en andere. Elk van deze bestuursorganen streeft ernaar om rapportage- en andere activiteiten te bevorderen die aansluiten bij positieve ESG-acties, waardoor financiële risico's en reputatierisico's worden beperkt.

Wat betreft klimaatgerelateerde voorstellen ondersteunen wij de ambities die zijn vastgelegd in de Overeenkomst van Parijs om de opwarming van de aarde te beperken tot ruim onder de twee graden. We moedigen voorstellen aan – die we per geval beoordelen – die bedrijven stimuleren om informatie te verstrekken over de financiële, fysieke of regelgevingsrisico's gerelateerd aan klimaatverandering waarmee ze te maken hebben. Daarbij kijken we ook naar hoe ondernemingen deze risico's identificeren, meten en managen, waaronder klimaatrisico metingen en programma's zoals GHG-emissiereductie. Bovendien ondersteunen wij

voorstellen waarin wordt opgeroepen tot transparantie inzake werkplekpraktijken en diversiteit, belastingen, leveringsketens en algemene maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Bijlage II: Engagemntbeleid

Engagement is gericht op het stimuleren van verantwoordelijk gedrag, duurzaamheidspraktijken en goede governance van bedrijven met de intentie om op de lange termijn financiële en/of maatschappelijke waarde te creëren en het verminderen van (duurzaamheids)risico's. Engagement kan worden gestart omdat een onderneming maatschappelijke schade (negatieve impact) veroorzaakt of om het bedrijf aan te sporen om op specifieke maatschappelijke thema's te verbeteren.

Engagement op basis van negatieve impact bevat de volgende doelstellingen:

- De negatieve impact moet worden beëindigd;
- De onderneming moet zorgen voor herstel en/of verhaal voor benadeelden;
- De onderneming moet voldoende maatregelen nemen om toekomstige incidenten te voorkomen;
- De onderneming moet transparant zijn over de genomen maatregelen;
- Daarbij richten wij ons in het bijzonder op ESG-onderwerpen:
 - o Waar het pensioenfonds in belegt;
 - o Die financieel materieel zijn (omvang positie en risico);
 - o De meest ernstige negatieve impact voor samenleving en milieu veroorzaken; en,
 - o Voor onze deelnemers van belang zijn (Klimaat).

Als er een dialoog wordt gestart met een onderneming, worden tijdgebonden afspraken gemaakt en wordt de voortgang gemonitord. Afhankelijk van de aard van de dialoog duurt deze circa drie tot vijf jaar. Het engagementtraject wordt als succesvol beoordeeld als alle tijdgebonden doelen bereikt zijn.

Omdat wij participeren in beleggingsfondsen, kan niet altijd worden besloten om afscheid te nemen van een onderneming indien de dialoog geen resultaat levert. In dit geval wordt de dialoog gestart met de vermogensbeheerder van het beleggingsfonds. Het is echter waarschijnlijk dat de onderneming bij (potentiële) negatieve impacts op basis van best-in-class beleid (ESG-rating) of de uitsluitingscriteria (UN Global Compact) alsnog uit de portefeuille zal worden verwijderd. In het uiterste geval kan afscheid genomen worden van het betreffende fonds. In het geval van maatwerkinvullingen kunnen we zelf besluiten de onderneming direct uit de portefeuille te verwijderen.

De engagementactiviteiten van het pensioenfonds zijn uitbesteed aan de fiduciaire beheerder en de vermogensbeheerders. Zij voeren primair de dialoog met ondernemingen - waarbij indien nodig wordt samengewerkt met andere aandeelhouders - indien zij zich aansluiten bij de thema's van het fonds (klimaat). Naast de dialoog met bedrijven voeren wij via de fiduciaire beheerder gesprekken met haar vermogensbeheerders om de aansluiting van hun MVB-beleid met de door ons onderschreven maatschappelijke initiatieven zoals het Klimaatakkoord te beoordelen en aansluiting te stimuleren.

In het MVB-jaarverslag wordt jaarlijks verantwoording afgelegd over engagementactiviteiten. Wij streven ernaar om de rapportage over engagement de komende jaren te verbeteren.

Bijlage III: Landenbeleid

Achtergrond en doelstelling

Alle milieu- (environmental) (E), sociale (S) en governance (G) -factoren zijn van invloed op de duurzame economische ontwikkeling van een land. Dit kan zowel door het mitigeren van negatieve van factoren zoals kinderarbeid en milieuvervuiling, als door het stimuleren van positieve factoren zoals onderwijs en hernieuwbare energie. Landen en overheden die beleidsmatig geen prioriteit geven aan het beperken- en/of stimuleren van de juiste factoren of – die er om andere redenen niet in slagen om hier een (steeds grotere) positieve balans in weten te realiseren – zijn doorgaans controversieel. Daarom wensen wij hier niet bij betrokken te zijn.

Negatieve impact op ESG-factoren kan zich in de context van het landenbeleid onder andere voordoen op de volgende wijze:

- *Goed bestuur (Governance)*: er zijn sterke instituties nodig om een land te kunnen besturen en vrede, orde en veiligheid te kunnen waarborgen. Daarom zijn de institutionele factoren hierbij van belang, zoals de effectiviteit van de overheid, de politieke stabiliteit van een land en de 'rule of law';
- *Sociaal (Social)*: sociaal kapitaal is van belang in een land. Burgers dienen in redelijke mate te kunnen voorzien in hun basisbehoeften (o.a. voedsel, onderdak), redelijke mogelijkheden te hebben om zich te ontwikkelen en te onderhouden (educatie en werk) en er dient voldoende sociaaleconomische stabiliteit te zijn om een toekomst op te kunnen bouwen (bijv. waarborgen van arbeidsrechten);
- *Milieu (Environmental)*: natuurlijk kapitaal is van belang in een land waarbij de overheid haar burgers beschermt tegen natuurlijke externaliteiten, zoals natuurrampen en klimaatverandering, en er toegang is tot natuurlijke hulpbronnen, zoals water, voedsel en energie. Onder meer het beperken van klimaatverandering en beschermen van biodiversiteit zijn in belangrijke mate overheidstaken.

Om onze betrokkenheid bij negatieve impact op dergelijke ESG-factoren te beheersen hebben wij een landenbeleid vastgesteld. Dit landenbeleid bevat de uitgangspunten voor het identificeren van zulke vormen van impact in landen (door overheden) en geeft invulling aan de gewenste implementatie en monitoring. Dit beleid is een aanvulling op de sanctielijst, de lijst van financiële instrumenten uitgegeven door landen waarvoor een wettelijk besluit tot een handelsembargo door de EU of de VN is afgegeven zoals toegelicht in het uitsluitingenbeleid.

Uitgangspunten van het landenbeleid

Wij hanteren de volgende uitgangspunten voor ons landenbeleid:

1. Identificeren en vermijden van landen met een controversiële governance die negatieve maatschappelijke impacts veroorzaken en (daarmee) het risico op reputatieschade of zelfs waardeverlies introduceren.
2. Het landenbeleid is van toepassing voor obligaties uitgegeven door controversiële landen en hieraan gekoppelde staatsgecontroleerde ondernemingen (EMD) en voor staatsgecontroleerde ondernemingen in controversiële landen in het universum (EME);
3. Gebruik maken van 'objectieve' en meetbare variabelen– geen individuele landendiscussies. Deze variabelen zijn publiekelijk toegankelijk en transparant met voldoende dekking;
4. Zowel de E-, S- als G-factor zijn belangrijk. Wij wensen betrokkenheid te vermijden (door uitsluiting) als de invloed op een factor als onvoldoende wordt beoordeeld. Hierbij nemen we goed bestuur, sociale factoren én milieu en klimaat op in het raamwerk om een compleet beeld van maatschappelijke risico's te krijgen;
5. Uitlegbaarheid van het raamwerk als er controversiële zaken in het nieuws komen.

Implementatie

De volgende ESG-variabelen zijn in lijn met de uitgangspunten passend als basis voor het landenbeleid. De fiduciaire beheerder is verantwoordelijk voor de periodieke screening van de landen op deze variabelen, het doorlopend monitoren van de effectiviteit en aanscherping van de variabelen:

- E. Hulpbronnefficiëntie, gepubliceerd door Solability. Deze variabele meet o.a. energieverbruik, waterbeheer en verbruik van grondstoffen. De 10% landen met de laagste score komen in aanmerking voor uitsluiting;
- S. Global Rights Index, gepubliceerd door International Trade Union Corporation ('ITUC'). Deze index is een landenrating van arbeidsrechten en -veiligheid. Landen met de slechtste score (5+), aangevuld tot de 10 slechtst scorende landen, worden uitgesloten;
- G. Democracy Index, gepubliceerd door Economist Intelligence Unit ('EIU'). Deze index beoordeelt diverse governance-aspecten. De governance is onvoldoende als een land geïnclassificeerd wordt als 'autoritair regime'.

De toegang tot kapitaalmarkten speelt een rol bij de ontwikkeling van een land. Daarom heeft het de voorkeur om waar mogelijk 'welvaartseffecten te voorkomen, waarbij armere landen worden uitgesloten. Daarnaast zal het universum van opkomende landen altijd controversiële activiteiten blijven bevatten. Om deze redenen zal periodiek geëvalueerd worden of de methodiek nog de juiste werking heeft.

Als gevolg van het landenbeleid wordt een behoorlijk deel van het staatsobligaties opkomende-landenuniversum uitgesloten. De implementatie van het beleid is daarom als volgt vormgegeven:

1. Vertaling van het landenbeleid in de index van de portefeuille. Naast de ESG-uitsluitingen wordt met de indexprovider indexregels gecreëerd om een goed belegbare portefeuille te verkrijgen, bijvoorbeeld ten aanzien van maximale wegenen van landen en ten behoeve van de liquiditeit. De index kan periodiek worden aangepast op basis van het landenbeleid. De fiduciaire beheerder zal dit proces coördineren.
2. Selectie van een fonds- of mandaatbeheerder die de index passief zal volgen. Deze beheerder heeft geen invloed op het landenbeleid maar zal wel toetsen of de index belegbaar is.

Landenbeleid en omgang met mensenrechtenschendingen en conflictgebieden

Naar aanleiding van een actuele maatschappelijke discussie hebben wij onderzocht in hoeverre het landenbeleid voorziet in eerbiediging van mensenrechten en de omgang met beleggingen in conflictgebieden. Wij hebben geconcludeerd dat:

- Op basis van een raamwerk met objectieve indicatoren worden landen die negatieve impact hebben op ESG-factoren geïdentificeerd en uitgesloten, waarbij er een sterke mate van overlap is met betrokkenheid bij mensenrechtenschendingen en conflictgebieden.
- Het landenbeleid sluit landen die betrokken zijn in een ernstig conflict veelal uit door de nauwe en logische relatie tussen de gebruikte indicatoren in het beleid en het belanden in een 'ernstig conflict'.
- Of een individuele situatie een 'ernstig conflict' is, is echter niet éénduidig gedefinieerd. Er blijven altijd situaties bestaan waar discussie over gevoerd kan worden. Het uitgangspunt van het landenbeleid is echter om discussies over individuele landen te voorkomen.

Wij concluderen derhalve dat het landenbeleid voldoende aandacht heeft voor mensenrechten en conflictgebieden.

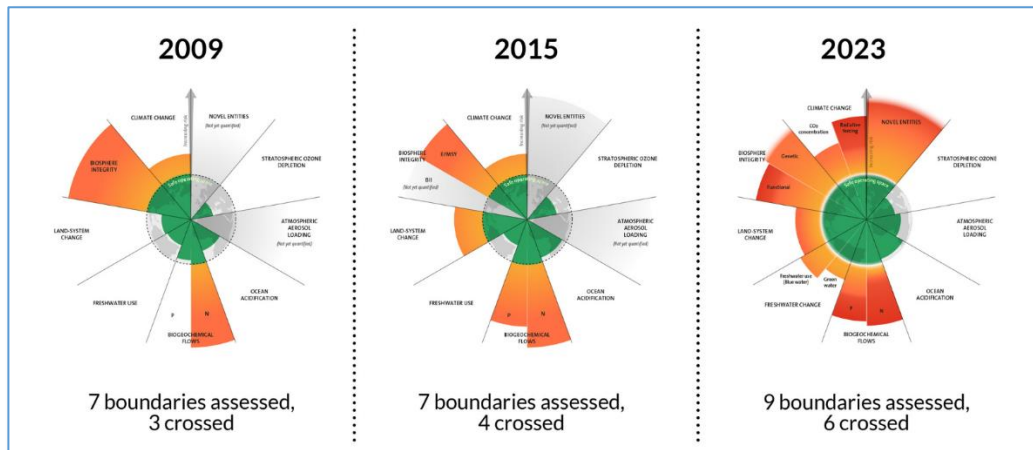
Monitoring en verantwoording

In ons MVB-jaarverslag wordt verantwoording afgelegd over de naleving van het landenbeleid.

Bijlage IV: Toelichting thema Biodiversiteit

Deze bijlage beschrijft hoe wij omgaan met het thema biodiversiteit.

Wij zien uitputting van de aarde als een urgent probleem met grote gevolgen voor natuur en mensheid. Onze (totale) huidige levenswijze met steeds meer mensen is niet houdbaar en draagt bij aan de verslechtering van het klimaat, kwaliteit van lucht en water en verlies van biodiversiteit. Uitstoot van broeikasgassen door verbranding van fossiele brandstoffen, ontbossing en vervuiling veroorzaken opwarming van de aarde en schade aan ecosystemen. De figuur hieronder laat zien in welke mate de mensheid de aarde uitput op negen planetaire grenzen.

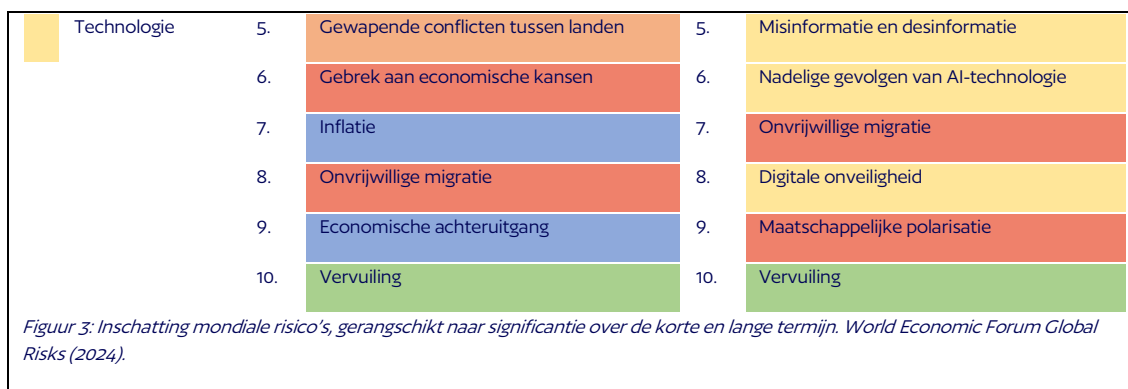

Figuur 2: 9 planetaire grenzen, The evolution of the planetary boundaries framework. Richardson et al. (2023), Steffen et al. (2015), en Rockström et al. (2009).

Om onze planeet leefbaar te houden, moet de maatschappij overschakelen op schone energie, anders consumeren en minder grondstoffen gebruiken. Iedereen moet hieraan bijdragen, inclusief overheden, bedrijven en pensioenfondsen. Er is ook discussie over de noodzaak en omvang van deze maatregelen, wat het belang van dialoog en uitleg over onze keuzes onderstreept.

Deze veranderingen brengen risico's mee voor beleggingen, zoals verminderde vraag naar vervuilende producten of waardeverlies van schadelijke bedrijven. Maar er zijn ook kansen, zoals investeringen in duurzame bedrijven en technologieën. Onderzoek bevestigt dat nieuwe technologieën nodig zijn om klimaatdoelen te halen.

Risicocategorieën	2 jaar	10 jaar
Economie	1. Misinformatie en desinformatie	1. Extreme weersomstandigheden
Milieu	2. Extreme weersomstandigheden	2. Globale onomkeerbare veranderingen
Geopolitiek	3. Maatschappelijke polarisatie	3. Biodiversiteitsverlies en verval ecosystemen
Maatschappij	4. Digitale onveiligheid	4. Tekorten aan natuurlijke bronnen

Algemene biodiversiteitsrisico's en kansen voor een positieve bijdrage

Centraal in het thema biodiversiteit staat de dubbele materialiteit. Ondernemingen zijn enerzijds afhankelijk van ecosysteemdiensten voor hun activiteiten. Denk hierbij bijvoorbeeld aan zuiver bronwater in het geval van een voedingsmiddelenfabrikant. Anderzijds heeft een bedrijf zelf invloed op ecosystemen via impactfactoren. Denk hierbij aan de uitstoot van broeikasgassen bij de productie van voedingsmiddelen of het gebruik van pesticiden op een akker. Beide invalshoeken introduceren risico's en tegelijkertijd kansen voor verbetering.

Onze aanpak voor risicobeheersing van biodiversiteitsverlies

Wij onderkennen dat biodiversiteitsverlies een significante impact kan hebben op de economie en financiële markten. StiPP ziet daarbij een verbinding tussen klimaat en biodiversiteitsverlies. Hoe slechter het gaat met het klimaat, des te slechter het gaat met biodiversiteit (en vice versa).

Wij baseren onze aanpak rondom biodiversiteit op de vier onderdelen van de internationale standaard voor biodiversiteit: het LEAP raamwerk van de Taskforce on Nature-related Financial Disclosures (TNFD), dat het marktstandaardraamwerk is voor biodiversiteit.

LEAP staat voor Locate, Evaluate, Assess en Prepare. Het raamwerk is gelieerd aan de TCFD, de standaard op het gebied van klimaat.

Locate: Op dit moment beschikken wij over onvoldoende data om de operationele activiteiten onderliggend aan de beleggingen te lokaliseren. Wij hebben wel een goede indruk van de relatie met de verschillende ecosysteemdiensten op basis van de sectorverdeling van de beleggingen en inzicht welke sectoren voor de grootste impact zorgen of het meest afhankelijk zijn van de ecosysteemdiensten. De grootste afhankelijkheden komen voor bij de sectoren nutsbedrijven, materialen, vastgoed, consumentengoederen en telecommunicatie. De sectoren met de grootste negatieve impact zijn nutsbedrijven, materialen, consumentengoederen en industrie.

Evaluate: Wij hebben voor zowel de afhankelijkheid van ecosysteemdiensten als de impact op ecosysteemdiensten de voornaamste factoren geïdentificeerd. De ecosysteemdiensten oppervlakte water, grondwater, klimaatregulering en overstromingsbescherming vormen de prominentste afhankelijkheden in de beleggingsportefeuille, terwijl de belangrijkste impactfactoren uitstoot van broeikasgassen, watergebruik, watervervuiling, bodemvervuiling en vast afval zijn.

Assess: Wij hebben onderzoek laten doen naar de afhankelijk van en impact op biodiversiteit in de beleggingsportefeuille. De observatie is dat biodiversiteitsverlies een materieel financieel (fysiek en transitie), reputatie-, operationeel (datakwaliteit) en maatschappelijk risico vormt voor de beleggingen van StiPP. De identificatie, beoordeling en toetsing aan de risicobereidheid voor biodiversiteitsverlies is onderdeel van de risicobeheeracyclus van duurzaamheidsrisico's.

Prepare: Voor het beperken van het risico beschikken wij over verschillende instrumenten zoals toegelicht in hoofdstuk 4. De aandacht voor biodiversiteit is in een aantal gevallen reeds geïntegreerd. Het instrumentarium voor biodiversiteit is nog volop in ontwikkeling en momenteel nog onvoldoende om een gericht beleid mee te voeren vanwege de beperkte beschikbaarheid van locatiegegevens per onderneming.

In de screening van de beleggingsportefeuille hebben wij de intentie te gaan kijken eventuele activiteiten die biodiversiteitgevoelige gebieden beïnvloeden (een indicator waar bedrijven en vermogensbeheerder vanuit de CSRD- en SFDR-wetgeving over gaan rapporteren), ESG-ratings en betrokkenheid bij milieugerelateerde controverses van bedrijven. Daarnaast screenen wij de eigen afhankelijkheid van en impact op biodiversiteit zoals hierboven beschreven. Het best-in-classbeleid reduceert het aantal bedrijven met een negatieve impact al in enige mate.

Wij voeren een gericht beleid met uitsluiting en engagement. Er is voldoende kennis om sectoren met een hoge impact te identificeren en om vervolgens de dialoog te voeren met deze ondernemingen of deze uit te sluiten (zoals de kolenmijnbouw). De focus van engagement rond biodiversiteit richt zich op het tegengaan van ontbossing en de bijdrage aan de voedseltransitie. De uitvoering vindt plaats volgens ons engagementbeleid. De fiduciaire beheerder van StiPP is mede namens ons betrokken bij het collectieve engagementinitiatief Nature Action 100+. In dit initiatief wordt met bedrijven gesproken over het om beleidsvorming te stimuleren en concrete doelstellingen om de biodiversiteitsvoetafdruk te verkleinen te formuleren.

Risicobeheer van biodiversiteitsverlies

Identificatie en beoordeling van klimaatgerelateerde risico's
[nader in te vullen aan de hand van de risicobeheercyclus]

Het beheer van biodiversiteitsverlies

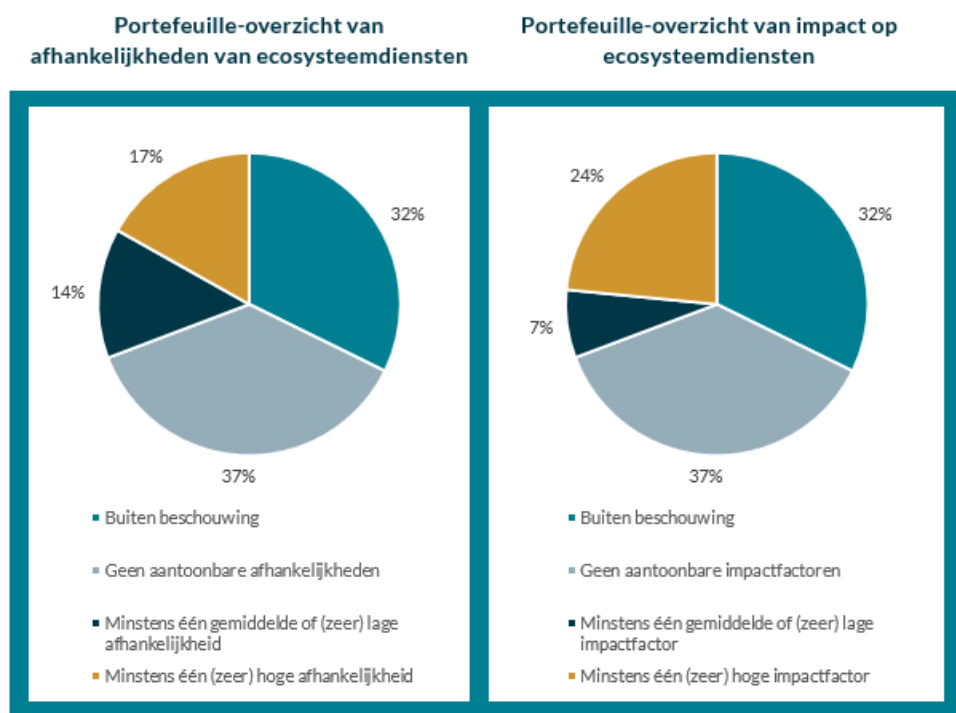
Er zijn twee manieren waarop wij biodiversiteitsverlies in de beleggingsportefeuille trachten te beheersen: 1) verlaging van de blootstelling en 2) beperking van het biodiversiteitsverlies. Dit wordt meegenomen in de vormgeving van het beleggings- en MVB-beleid, de invulling per categorie en in de externe communicatie.

De blootstelling kan worden verlaagd door de strategie of allocatie in de beleggingsportefeuille te wijzigen. Een voorbeeld is het verkopen van beleggingen in bedrijven met een sterke afhankelijkheid van ecosysteemdiensten (denk hierbij aan gebruik van water of bodem) en bedrijven met een grote impact op biodiversiteit (denk hierbij aan uitstoters van broeikasgassen of vervuilers van oppervlakte water).

Voor het beperken van het risico beschikken we over verschillende instrumenten zoals toegelicht in hoofdstuk 4. Het instrumentarium voor biodiversiteit komt terug in de vorige sectie onder 'Prepare'.

Metingen en doelen van klimaatrisico's en positieve bijdrage

Het LEAP-raamwerk van TNFD schrijft voor dat financiële instellingen ten eerste de huidige stand van zaken met betrekking tot biodiversiteit dienen te onderzoeken. Wij hebben indicatief de impact op biodiversiteitsverlies en afhankelijkheid van ecosysteemdiensten binnen de portefeuille laten onderzoeken door onze fiduciair beheerder. Van het totaal belegde vermogen is voor 68% gegevens beschikbaar voor de analyse. Hieruit blijkt dat 17% van het totaal belegde vermogen een hoge of zeer hoge afhankelijk heeft van minstens één ecosysteemdienst. Ook is gebleken dat 24% van het totale belegde vermogen hoge of zeer hoge impact maakt met minstens één impactfactor. Het figuur hieronder geeft de resultaten weer van de afhankelijkheid- en impactanalyse.

Bron: Portefeuille StIPP 31-12-2023

In het MVB-jaarverslag geven wij inzicht in hoe het met biodiversiteit in de beleggingsportefeuille omgaat. Daarnaast rapporteren we over biodiversiteit in de periodieke SFDR-rapportage (Annex IV).

Bijlage V: Risicobeheer duurzaamheidsrisico

StiPP identificeert, analyseert en beoordeelt duurzaamheidsrisico's zoals wij ook andere risico's identificeren, analyseren en beoordelen, conform de aanpak die is vastgelegd in ons IRM-beleid. Dit gebeurt voortdurend.

Voor duurzaamheidsrisico's is de ESG Good Practice ESG-Risicobeheer een goed handvat. Hierin wordt onder meer gesteld dat de transitie naar een meer duurzame wereld zowel uitdagingen voor de leefomgeving (zoals klimaatverandering en biodiversiteitsverlies) als sociale uitdagingen (zoals armoede en kinderarbeid) en governance-uitdagingen (zoals diversiteit in het bestuur en corruptie) met zich mee. Langetermijnbeleggers, waaronder StiPP, hebben hiermee te maken. Wij worden hierdoor geraakt, maar hebben ook impact op deze ontwikkelingen.

Deze veranderende wereld en de keuzes die beleggers, zoals pensioenfondsen maken, brengen ook risico's met zich mee. Risico's die impact kunnen hebben op de strategische doelstellingen. ESG-factoren maken daarom onderdeel uit van het risicobeheer, zo ook bij StiPP. De uit ESG-factoren voortvloeiende duurzaamheidsrisico's kunnen pensioenfondsen op diverse manieren beperken, bijvoorbeeld:

- Financieel
- Op reputatie-gebied
- Op compliance-gebied
- Operationeel
- Maatschappelijk

Wij hebben deze duurzaamheidsrisico's vervat in het Beleid Integraal Risicomanagement (IRM-beleid). Financiële duurzaamheidsrisico's maken daarbij deel uit van het risicomanagement ten aanzien van de financiële risico's, duurzaamheidsrisico's op het gebied van reputatie horen bij de strategische risico's van het fonds en duurzaamheidsrisico's inzake compliance zijn opgenomen in de beheersing van de governance- en compliancerisico's van het fonds. Dit laatste geldt ook voor maatschappelijke duurzaamheidsrisico's, alwaar het in essentie voornamelijk om het compliant zijn aan maatschappelijk wenselijk of betamelijk gedrag gaat. En operationele duurzaamheidsrisico's worden bij StiPP beheerst in het risicomanagement met betrekking tot uitvoeringsrisico's.

Conform het IRM-beleid wordt voor alle risico's een risicohouding bepaald en wordt voortdurend beoordeeld in hoeverre een risico zich manifesteert binnen of buiten de risicohouding. En of er (aanvullende) beheersmaatregelen nodig zijn. Ook het IRM-beleid zelf en de effectiviteit van het risicomanagement wordt gemonitord en geëvalueerd.

Invulling, uitwerking, monitoring en evaluatie van het IRM-beleid vindt inhoudelijk plaats in het Kwartaaloverleg Risk; besluiten hieromtrent worden genomen door het algemeen bestuur. Omdat duurzaamheidsrisico's onderdeel zijn van het IRM-beleid geldt dit ook hiervoor.

Gedurende de periode dat dit MVB-beleid van StiPP van kracht is, zal verdere inhoudelijke invulling van het risicobeheer van duurzaamheidsrisico's – binnen ons IRM-beleid plaatsvinden.

De uitwerking van de risicobeheercyclus van duurzaamheidsrisico's staat in een separaat document.

Bijlage VII: Keuzes inzake verklaring belangrijke ongunstige effecten

Voor rapportagejaar 2024 hebben wij gerapporteerd over de belangrijkste ongunstige effecten van onze beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren. Naast de wettelijk verplichte indicatoren hebben wij besloten te rapporteren over de volgende indicatoren:

- Beleggingen in ondernemingen zonder initiatieven voor koolstofemissiereductie;
- Aantal geconstateerde gevallen van ernstige mensenrechtenproblemen en -schendingen.

De indicatoren worden periodiek geëvalueerd en aangepast als onderdeel van het MVB-beleid, en in lijn met wet- en regelgeving.

Voor rapportagejaar 2025 zijn we (in 2026) hetzelfde van plan.